

УДК 94(477.84)«1919/1939»:373.5(477.84)

DOI <https://doi.org/10.32782/2307-7778/2026.1.5>

Степан ВАСИЛИШИН

кандидат історичних наук, начальник Гуманітарного відділу Копичинецької міської ради, вчитель історії Ліцею с. Гадинківці Копичинецької міської ради, вул. Підлісна, 6, с. Гадинківці, Україна, 48273 (stopiks@ukr.net)

Stepan VASYLYSHYN

PhD in History, Head of Humanitarian Department of Kopychyntsi City Council, History Teacher in Lyceum of Hadynkivtsi village Kopychyntsi City Council, 6 Pidlisna Street, Hadynkivtsi village, Ukraine, 48273 (stopiks@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-9926-6871>

ДІЯЛЬНІСТЬ ІІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ ЧОЛОВІЧОЇ ГІМНАЗІЇ ІМЕНІ ЮЛІУША СЛОВАЦЬКОГО В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Анотація. *Мета статті* полягає у комплексній реконструкції діяльності ІІ Тернопільської державної чоловічої гімназії імені Юліуша Словацького в міжвоєнний період на основі матеріалів Державного архіву Тернопільської області (ф. 151). Дослідження спрямоване на з'ясування організаційно-правових засад функціонування закладу, особливостей навчально-виховного процесу, кадрового забезпечення, соціально-демографічного складу учнівства та ролі гімназії в освітньому просторі Тернопільського воєводства у складі Другої Речі Посполитої. **Методологія дослідження** ґрунтується на принципах історизму, науковій об'єктивності та системності. У роботі використано проблемно-хронологічний, структурно-функціональний, просопографічний та мікроісторичний методи. Аналіз «Головних протоколів іспитів зрілості», «Послужних списків» і звітної документації дозволив поєднати інституційну історію з елементами соціальної історії освіти. Застосування порівняльного підходу дало можливість співвіднести локальні практики функціонування гімназії із загальнодержавною освітньою політикою міжвоєнної Польщі. **Наукова новизна** полягає у здійсненні цілісного дослідження діяльності ІІ Тернопільської гімназії на основі малозалучених архівних джерел, що дозволило реконструювати повсякденні механізми функціонування державного навчального закладу воєводського центру. Уперше комплексно проаналізовано екзаменаційні практики, соціальний та конфесійний склад учнів, кадрову політику й ступінь державного контролю за освітнім процесом. Доведено, що гімназія поєднувала традиції австрійської класичної школи з новими імперативами польської освітньої уніфікації. **Висновки.** Установлено, що гімназія функціонувала як структурно впорядкований елемент централізованої освітньої системи, з чіткою адміністративною вертикаллю та нормативною регламентацією всіх аспектів діяльності. Навчальний процес зберігав гуманітарну спрямованість із домінуванням класичних мов і філософії, що підкреслювало елітарний характер освіти. Соціально-демографічний аналіз засвідчив поліетнічний і поліконфесійний склад учнівства та роль закладу як інструменту соціальної мобільності. Кадровий корпус, сформований із підготовлених фахівців зі статусом державних урядовців, виступав провідником державної освітньої політики. Отже, ІІ Тернопільська гімназія ім. Ю. Словацького постає як репрезентативна модель функціонування державної середньої школи в освітньому просторі міжвоєнної Галичини.

Ключові слова: ІІ Тернопільська державна чоловіча гімназія імені Юліуша Словацького, міжвоєнний період, Державний архів Тернопільської області, освіта, Тернопільське воєводство, Галичина.

**THE ACTIVITY OF THE SECOND TERNOPIL STATE MALE GYMNASIUM
NAMED AFTER JULIUSZ SŁOWACKI IN THE INTERWAR PERIOD
(BASED ON THE MATERIALS OF THE STATE ARCHIVES OF TERNOPIL REGION)**

Abstract. *The purpose of the article is to provide a comprehensive reconstruction of the activities of the Second Ternopil State Male Gymnasium named after Juliusz Słowacki during the interwar period on the basis of the materials of the State Archives of Ternopil Region (fond 151). The study aims to clarify the organizational and legal foundations of the institution's functioning, the specific features of the educational process, staffing policies, the socio-demographic composition of the student body, and the role of the gymnasium within the educational space of the Ternopil Voivodeship as part of the Second Polish Republic. The research methodology is based on the principles of historicism, scholarly objectivity, and systematic analysis. The study employs problem-chronological, structural-functional, prosopographical, and microhistorical methods. The analysis of the "Main Protocols of the Matura Examinations," "Service Records," and reporting documentation made it possible to combine institutional history with elements of the social history of education. The application of a comparative approach enabled the correlation of local practices of the gymnasium's functioning with the nationwide educational policy of interwar Poland. The scientific novelty lies in conducting a comprehensive study of the activities of the Second Ternopil Gymnasium on the basis of previously underutilized archival sources, which made it possible to reconstruct the everyday mechanisms of functioning of a state educational institution in a voivodeship center. For the first time, examination practices, the social and confessional composition of students, staffing policies, and the degree of state control over the educational process have been analyzed in an integrated manner. It is demonstrated that the gymnasium combined the traditions of the Austrian classical school with the new imperatives of Polish educational unification. Conclusions. It has been established that the gymnasium functioned as a structurally organized element of a centralized educational system, characterized by a clear administrative hierarchy and normative regulation of all aspects of its activities. The educational process retained a humanistic orientation, with a dominance of classical languages and philosophy, which underscored the elite character of education. The socio-demographic analysis revealed the multiethnic and multiconfessional composition of the student body and the institution's role as an instrument of social mobility. The teaching staff, formed from university-trained specialists holding the status of state officials, acted as agents of state educational policy. Thus, the Second Ternopil Gymnasium named after Juliusz Słowacki emerges as a representative model of the functioning of a state secondary school within the educational space of interwar Galicia.*

Key words: *Second Ternopil State Male Gymnasium named after Juliusz Słowacki, interwar period, State Archives of Ternopil Region, education, Ternopil Voivodeship, Galicia.*

Постановка проблеми. Дослідження діяльності II Тернопільської державної чоловічої гімназії імені Юліуша Словацького у міжвоєнний період є важливим напрямом вивчення регіональної історії освіти та функціонування державного шкільництва на теренах Східної Галичини у складі Другої Речі Посполитої. У контексті трансформацій освітньої політики 1918–1939 рр. гімназія виступала не лише навчальним закладом класичного типу, а й складовою адміністративного механізму держави, покликаною забезпечити уніфікацію освітнього простору, формування кадрового потенціалу та виховання лояльного громадянина.

Актуальність теми зумовлена потребою мікроісторичної реконструкції діяльності конкретних освітніх осередків, що дозволяє конкретизувати загальні висновки щодо політики держави у сфері середньої освіти. Попри наявність узагальнюючих праць з історії шкільництва міжвоєнного періоду, діяльність II Тернопільської гімназії ім. Ю. Словацького ще не була предметом спеціального комплексного дослідження на основі архівних матеріалів. Особливу цінність становлять документи Державного архіву Тернопільської області (фонд 151), які дають змогу відтворити організаційно-правові, навчально-методичні та соціальні аспекти функціонування закладу.

Метою статті є комплексний аналіз діяльності II Тернопільської державної чоловічої гімназії ім. Ю. Словацького в міжвоєнний період на основі архівних джерел, із з'ясуванням особливостей її адміністративної підпорядкованості, кадрового забезпечення, змісту навчального процесу та соціального складу учнівства. Методологічну основу дослідження становлять принципи історизму, наукової об'єктивності та системності; застосовано проблемно-хронологічний, структурно-функціональний і просопографічний методи, а також елементи соціальної історії освіти.

Вивчення діяльності гімназії дозволяє розглядати її як репрезентативний приклад державного освітнього закладу воєводського центру, у якому поєднувалися традиції австрійської класичної школи з новими імперативами польської освітньої політики. Через аналіз повсякденної практики – від організації іспитів зрілості до формування педагогічного корпусу – відкривається можливість осмислення механізмів державного контролю, соціальної мобільності та інтеграційних процесів у багатонаціональному середовищі міжвоєнного Тернополя.

Аналіз наукових досліджень. Значний внесок у дослідження освітньої системи Тернопільського воєводства міжвоєнного періоду здійснив М. Галай [1–4], який у низці праць комплексно проаналізував адміністративні засади функціонування шкільництва в контексті освітньої політики Другої Речі Посполитої. Зокрема, автор розкрив механізми адміністрування освітньої галузі на воєводському та повітовому рівнях, окреслив особливості реалізації державної політики у сфері початкової освіти в 1932–1939 рр., а також простежив процеси становлення шкільництва в Тернопільському повіті у 1919–1932 рр. Окрему увагу М. Галай приділив польській системі підготовки вчителів, висвітливши інституційні та кадрові аспекти формування педагогічного корпусу. У ширшому контексті національно-освітньої політики польських урядів у Галичині важливе значення має фундаментальна монографія О. Рудої [5], у якій здійснено ґрунтовний аналіз стратегій держави щодо українського населення в 1920–1930-х рр., розкрито механізми впровадження асиміляційної моделі та реакції місцевого суспільства на освітні трансформації. Сукупність цих досліджень формує концептуальну основу для подальшого вивчення регіональних особливостей розвитку освітньої системи Тернопільського воєводства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Становлення гімназії в межах польського правового поля відбувалося в умовах адаптації австрійської освітньої спадщини до нових державних стандартів. Архівні матеріали, зокрема «Головні протоколи іспитів зрілості» за 1919/1920 н. р., свідчать про збереження високого рівня бюрократизації та стандартизації обліку учнівської молоді. Структура документів того періоду включала детальний «родовід абітурієнта», де фіксувалися не лише персональні дані, а й віросповідання та відомості про попередню освіту, що підтверджувало тяглість навчання попри «воєнні події» [6].

Адміністративна вертикаль закладу базувалася на розпорядженнях Міністерства віросповідань і народної освіти. Правова легітимність атестатів зрілості забезпечувалася суворим дотриманням міністерських циркулярів (наприклад, розпорядження від 29 лютого 1908 р., що тривалий час залишалося чинним у частині процедур). Документація велася паралельно польською мовою на друкованих бланках та часто дублювалася рукописними записами, що відображало перехідний характер адміністрування на Тернопіллі у перші роки після Першої світової війни [7].

Навчальний план гімназії демонстрував класичну спрямованість середньої освіти. Перелік обов'язкових дисциплін включав релігію, польську, латинську, грецьку та німецьку мови, історію, географію, математику, фізику та пропедевтику філософії. Важливою джерельною знахідкою є згадка про іспити з української мови, що свідчить про функціонування мовних компонентів національних меншин у структурі державної освіти на початку 1920-х років [6–7].

Вимоги до інтелектуальної підготовки були надзвичайно високими. Письмові завдання з математики включали складні рівняння та тригонометричні обчислення, а екзамени з польської мови часто мали філософське або історико-літературне спрямування (наприклад, аналіз творчості Адама Міцкевича). Процедура іспиту зрілості була багатоетапною і проводилася у кілька термінів: літній (червень), осінній (вересень) та додатковий (лютий – березень), що забезпечувало інституційну стійкість системи в умовах повоєнної нестабільності [11; 13].

У молодших класах виховна спрямованість педагогіки була орієнтована на формування дисциплінованого громадянина. «Класні каталоги» перших класів за 1919/1920 н. р. містять окремі графи для оцінки поведінки та пильності. Окрім академічних предметів, значна увага приділялася естетично-фізичному розвитку: каліграфії, малюванню та гімнастиці [8].

Архівні дані дозволяють реконструювати роль гімназії як соціального ліфта. «Головні каталоги» фіксують присутність різних етноконфесійних груп: римо-католиків, греко-католиків та юдеїв. Соціальний спектр учнівства був широким: від дітей державних службовців до синів ремісників та залізничників. Наприклад, у 1927/1928 н. р. у закладі навчалися як представники міських еліт, так і діти з незаможних родин, що стало можливим завдяки системі «свідоцтв про бідність», які давали право на звільнення від оплати за навчання або отримання стипендій [9; 15].

Важливим аспектом була опіка над іногородніми учнями. У документах часто зазначалися «відповідальні опікуни», якими виступали не лише батьки, а й власники приватних пансіонів, де проживали гімназисти. Це вказує на існування розвиненої інфраструктури приватних квартир для учнів у Тернополі, що забезпечувало доступ до освіти молоді з віддалених повітів воєводства (Збаразького, Скалатського, Бучацького) [8; 12].

Професійний профіль вчителя гімназії ім. Ю. Словацького характеризувався високою кваліфікацією та стабільністю. Матеріали «Послужних списків», зокрема на прикладі Юзефа Возьняка чи катехита Едварда Вінницького, свідчать, що більшість педагогів мали фундаментальну університетську освіту. Згідно із законом від 1 липня 1926 р., вчителі були прирівняні до державних урядовців, що передбачало складання присяги на вірність державі та суворий облік стажу для пенсійного забезпечення [10; 18].

Педагогічна рада під головуванням директора (наприклад, Броніслава Мястковського) була ключовим інструментом соціальної дисципліни. Протоколи засідань педради фіксують не лише обговорення навчальних програм, а й питання «державного виховання», організації національних свят та розгляд дисциплінарних порушень. Вчителі виступали не лише трансляторами знань, а й гарантами лояльності молоді до державного апарату Другої Речі Посполитої [14; 17].

На зламі 1920-х – 1930-х років гімназія перейшла до моделі «нового класичного відділу», що стало передвісником масштабної реформи Януша Єнджеєвича. У цей період посилювався природничо-математичний блок: фізика та хімія стали вагомими компонентами атестації. Документація 1929/1930 н. р. демонструє ще більшу правову деталізацію та суворий контроль за відвідуваністю через «періодичні каталоги», які дозволяли вести поквартальний моніторинг успішності кожного учня [16; 17].

Архівні матеріали II Тернопільської гімназії підтверджують, що заклад функціонував як суворо регламентована державна установа, яка, попри асиміляційний тиск, залишалася важливим простором для здобуття легітимного освітнього цензу. Висока культура діловодства, зафіксована у фондах архіву, забезпечувала прозорість освітньої траєкторії абітурієнтів, перетворюючи гімназію на ключову ланку у формуванні інтелектуального капіталу Тернопільського воєводства у міжвоєнний період.

Аналіз «Періодичних каталогів» за 1932/1933 н. р. свідчить про уніфікацію звітності: використання стандартизованих бланків (вартістю 1,20 злотих) відображало прагнення

кураторії до системного нагляду за успішністю. У цей час у документації з'являється термін «Підбудова», що вказувало на функціонування закладу як частини нової структури середньої школи. Навчальний план став більш збалансованим: поруч із гуманітарним блоком (латина, грецька мова, класична культура) посилюється природничо-математичний цикл (фізика, хімія, природознавство), а курс «пропедевтики філософії» забезпечував високий рівень світоглядної підготовки випускників [19; 20].

У 1933/1934 н. р. гімназія остаточно адаптувалася до «нового устрою». «Класні каталоги» перших класів за цей період фіксують перехід від восьмирічної моделі до чотирирічної гімназії нового типу. Дидактичний зріз свідчить про труднощі адаптаційного періоду: у першому півріччі спостерігалася значна кількість незадовільних оцінок з математики та мов, що виправлялися до кінця року завдяки інтенсивній роботі педагогів. Це підтверджує високу планку вимог нової програми, що вимагала від випускників початкових шкіл швидкої інтелектуальної перебудови [24; 25].

Економічне підґрунтя діяльності закладу в умовах «Великої депресії» 1930-х років розкривається через «Книги контролю оплати учнів». Стандартна плата за семестр становила близько 110 злотих, що було значною сумою для середньостатистичної родини. Однак держава впровадила гнучку систему пільг: архівні реєстри фіксують масові випадки 25%, 50% та 100% звільнення від оплати на основі «свідоцтв про незаможність». Це підкреслює роль гімназії як демократичного освітнього осередку, доступного для талановитої молоді незалежно від рівня доходів сім'ї [22; 26].

Прозорість фінансово-господарської діяльності забезпечувалася через публікацію щорічних «Звітів Дирекції». У них детально фіксувався стан каси, видатки на утримання шкільного стоматологічного амбулаторію, канцелярські потреби та страхування. Крім того, звіти містили дані про надання позик та матеріальної допомоги учням, що свідчить про розвинену систему внутрішньошкільної соціальної опіки під керівництвом директора Адама Гейльперна [21].

Процедура іспиту зрілості у середині 1930-х років стала інструментом не лише академічної, а й громадянської верифікації випускників. Протоколи іспитів за 1934–1935 рр. фіксують роботу комісій за двома профілями: «новокласичним» та «гуманітарним». Окрім традиційних предметів, обов'язковою стала «Наука про сучасну Польщу», що мала на меті виховання державної лояльності. Важливою інновацією було звільнення від усної частини іспиту учнів, які мали відмінні річні оцінки, що стимулювало систематичне навчання протягом року [23; 31].

Збірники письмових робіт абітурієнтів за 1935 рік дозволяють дослідити змістовне наповнення матури. Теми дипломних творів з польської мови та історії відображали синтез класичної освіти з актуальними державотворчими ідеями. Колегіальність прийняття рішень екзаменаційною комісією, до складу якої входили делегати Кураторії, гарантувала правову легітимність атестата зрілості як документа державного значення, що відкривав шлях до вищих навчальних закладів по всій країні [27; 28].

Особлива увага в діяльності гімназії приділялася фізичному вихованню та підготовці молоді до здобуття Державної відзнаки спортивної вправності. У звітах дирекції зафіксовано впровадження сучасних гімнастичних методів та легкої атлетики під керівництвом фахівців (С. Юзви та ін.). Крім того, «Головні каталоги» фіксують успіхи учнів у таких предметах, як «ручна праця», «рисунок» та «співи», що свідчить про прагнення до гармонійного розвитку особистості в межах тогочасної педагогічної доктрини [21; 29].

Аналіз «Класних каталогів» за 1934–1937 рр. свідчить про повну інституціалізацію чотирирічної гімназії нового типу. Навчальні плани цього періоду демонструють чітку спрямованість на формування класичної гуманітарної бази: оцінювання з латинської, німецької та польської мов проводилося за суворими критеріями селекції. Важливою ознакою часу стало

введення курсів «культури класичної» та «пропедевтики філософії», які мали на меті поглиблення світоглядної підготовки молоді. Системність викладання підтверджується динамікою оцінок: незадовільні бали у першому півріччі зазвичай виправлялися до кінця року, що вказує на ефективний педагогічний супровід [31; 34].

У 1937/1938 н. р. реформа досягла свого апогею із відкриттям ліцейної ланки. Протоколи вступних іспитів до I класу гуманітарного ліцею при гімназії ім. Словацького фіксують створення елітарного дворічного ступеня освіти. Конкурсний відбір включав складні письмові роботи, теми яких («Боротьба з німецьким напором», «Участь поляків у Світовій війні») чітко корелювали з державними пріоритетами формування національно-державницької ідентичності [37; 38].

Змістовий аналіз випускних іспитів 1935–1936 рр. висвітлює перехід до інтегрованих дисциплін, зокрема курсу «Історія разом із наукою про сучасну Польщу». Екзаменаційні питання охоплювали актуальні геополітичні проблеми, як-от стратегічне значення Карпат чи обґрунтування належності Помор'я до Польської держави. Письмові дипломні роботи учнів (наприклад, Адама Чирського) демонструють високий рівень критичного мислення: випускники порівнювали політичні системи Росії, Італії та Німеччини, аналізуючи еволюцію польського устрою від «сеймократії» до посилення виконавчої влади після 1926 року [32; 33].

Фінансовий стан гімназії у передвоєнні роки характеризувався високою бюрократичною дисципліною. «Книги контролю оплати» фіксують не лише стабільні надходження через Поштову ощадну касу, а й розгалужену систему соціальної підтримки. Рада педагогічна регулярно затверджувала списки «додаткових звільнень», що дозволяло дітям сиротам, дітям державних службовців та талановитим учням із незаможних родин здобувати освіту безоплатно або зі значними знижками (від 15 до 75 злотих). Це перетворювало елітарну гімназію на ефективний інструмент соціальної мобільності для різних етноконфесійних груп Тернополя [36; 38].

Громадська роль закладу підкріплювалася діяльністю «Батьківського кола». Згідно зі звітами дирекції, за кошти громади функціонувала шкільна їдальня, де десятки учнів отримували безкоштовні обіди, організовувалися літні колонії в Кам'янках та пластунські (харцерські) табори. Публічність такої звітності підкреслювала статус гімназії як відкритої інституції, що користувалася довірою мешканців воєводства [35].

Високий рівень підготовки забезпечувався потужним педагогічним корпусом, де значна частина вчителів (д-р Володимир Ленкевич, д-р Адам Гайльперн) мала наукові ступені. Особові справи педагогів (наприклад, Юзефа Возьняка) свідчать про стабільність кадрового складу та неперервність традицій: багато наставників розпочали шлях ще в австрійський період, успішно інтегрувавшись у польську державну систему через присягу та суворий облік службового стажу. Поступова фемінізація галузі (залучення Б. Були, Г. Рибак) та збереження посад катехитів підкреслювали поєднання модерних тенденцій із традиційними цінностями виховання [39; 40].

Дослідження «Послужного списку» о. Едварда Вінницького (1904 р. н.) дозволяє стверджувати, що викладання релігії в II Державній гімназії ім. Юліуша Словацького розглядалося як повноцінна державна служба. Згідно із Законом від 1 липня 1926 року «Про службові відносини вчителів», катехити були інтегровані в загальну державну вертикаль, прирівнюючись за статусом до урядовців. Документація особової справи підтверджує складання «службової присяги» та сувору регламентацію діяльності Міністерством віросповідань і народної освіти. Держава здійснювала повний контроль не лише за кваліфікацією, а й за військовим обов'язком та соціальним захистом духовенства, що забезпечувало уніфікацію освітніх стандартів незалежно від конфесійної приналежності педагога [41].

Висновки. Проведене дослідження дозволяє констатувати, що II Тернопільська державна чоловіча гімназія ім. Ю. Словацького у міжвоєнний період функціонувала як структурно впорядкований елемент централізованої освітньої системи Другої Речі Посполитої. Організаційно-правові засади її діяльності визначалися жорсткою адміністративною вертикаллю та нормативною регламентацією, що охоплювала всі аспекти – від кадрової політики до процедури проведення іспитів зрілості. Архівні матеріали засвідчують високий рівень бюрократизації освітнього процесу та системний державний контроль за навчально-виховною діяльністю.

Зміст навчання зберігав класичну гуманітарну орієнтацію з пріоритетом мовно-літературного та філософського циклів, що відповідало традиціям гімназійної освіти Центрально-Східної Європи. Водночас стандартизація екзаменаційних процедур і суворі кваліфікаційні вимоги підкреслювали елітарний статус закладу та його роль у підготовці майбутньої інтелектуальної й адміністративної еліти регіону.

Аналіз соціально-демографічного складу учнівства свідчить про поліетнічний і поліконфесійний характер гімназійної спільноти, що відображало структуру міського середовища Тернополя та навколишніх повітів. Заклад виконував функцію соціального ліфта для представників різних верств населення, забезпечуючи доступ до вищої освіти та державної служби.

Кадровий корпус гімназії формувалася з осіб із фундаментальною університетською підготовкою, які мали статус державних урядовців. Поєднання професійної компетентності з ідеологічною лояльністю до держави перетворювало педагогів на важливих агентів реалізації освітньої політики. Водночас збереження класичних дисциплін і гуманістичних традицій свідчить про тяглість європейської освітньої моделі.

Отже, II Тернопільська гімназія ім. Ю. Словацького постає як репрезентативний приклад функціонування державної середньої школи воєводського центру, у якій поєднувалися механізми централізованого контролю, академічна традиція та соціокультурна багатоманітність регіону. Використання архівних джерел дозволило реконструювати діяльність закладу як цілісну систему, що відображала ширші процеси модернізації та уніфікації освітнього простору міжвоєнної Польщі.

Література

1. Галай М. Адміністрування шкільництва Тернопільського воєводства в системі управління освітньою галуззю Другої Речі Посполитої періоду 1919–1939 років. *Гуманітарні та соціальні науки: матеріали III Міжнародної конференції молодих вчених*. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. С. 38–42.
2. Галай М. Освітня політика Другої Речі Посполитої в сфері початкової освіти у 1932–1939 роках (за матеріалами Тернопільського воєводства). *Гуманітарний журнал*. 2012. Випуск 2–3. С. 135–144.
3. Галай М. Польська система підготовки вчителів у 1918–1932 роках. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2011. Вип. 31. С. 281–286.
4. Галай М. Становлення та розвиток шкільництва в Тернопільському повіті у контексті освітньої політики Другої Речі Посполитої: 1919–1932 роки. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. 2011. Випуск 1. С. 115–118.
5. Руда О. Національно-освітня політика урядів Польщі щодо населення Галичини в 20–30-х роках ХХ століття: реалізація та рецепції. Монографія. Львів, 2019. 802 с.
6. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 27.
7. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 28.
8. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 29.
9. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 30.
10. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 31.
11. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 33.
12. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 34.

13. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 38.
14. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 42.
15. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 45.
16. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 48.
17. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 49.
18. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 58.
19. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 60.
20. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 60а.
21. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 61.
22. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 62.
23. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 64.
24. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 65.
25. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 66.
26. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 67.
27. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 68.
28. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 69.
29. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 70.
30. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 71.
31. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 73.
32. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 74.
33. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 76.
34. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 78.
35. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 80.
36. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 83.
37. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 90.
38. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 100.
39. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 101.
40. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 130.
41. Державний архів Тернопільської області. Ф. 38. Оп. 1. Спр. 131.

References

1. Halai, M. (2011). Administruvannia shkilnytstva Ternopilskoho voievodstva v systemi upravlinnia osvითnoiu haluzziu Druhoi Rechi Pospolytoi periodu 1919–1939 rokiv [Administration of schooling in the Ternopil Voivodeship in the system of management of the educational sector of the Second Polish-Lithuanian Commonwealth in the period 1919–1939]. *Humanitarni ta sotsialni nauky: Materialy III Mizhnarodnoi konferentsii molodykh vchenykh* (pp. 38–42). Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki. [in Ukrainian].
2. Halai, M. (2011). Polska systema pidhotovky vchyteliv u 1918–1932 rokakh. [Polish system of teacher training in 1918–1932]. *Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnogo universytetu*, 31, 281–286. [in Ukrainian].
3. Halai, M. (2011). Stanovlennia ta rozvytok shkilnytstva v Ternopilskomu poviti u konteksti osvitnoi polityky Druhoi Rechi Pospolytoi: 1919–1932 roky. [The formation and development of schooling in Ternopil county in the context of the educational policy of the Second Polish-Lithuanian Commonwealth: 1919–1932]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnogo pedahohichnogo universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Istorii, 1*, 115–118. [in Ukrainian].
4. Halai, M. (2012). Osvitnia polityka Druhoi Rechi Pospolytoi v sferi pochatkovoi osvity u 1932–1939 rokakh (za materialamy Ternopilskoho voievodstva). [Educational policy of the Second Polish-Lithuanian Commonwealth in the sphere of primary education in 1932–1939 (based on materials from the Ternopil Voivodeship)]. *Humanitarnyi zhurnal*, 2–3, 135–144. [in Ukrainian].
5. Ruda, O. (2019). *Natsionalno-osvitnia polityka uriadiv Polshchi shchodo naseleння Halychyny v 20–30-kh rokakh XX stolittia: Realizatsiia ta retseptsii* [National educational policy of the Polish governments regarding the population of Galicia in the 20s–30s of the 20th century: implementation and reception]. Lviv, 2019. 802 p. [in Ukrainian].

6. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 27. [in Ukrainian].
7. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 28. [in Ukrainian].
8. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 29. [in Ukrainian].
9. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 30. [in Ukrainian].
10. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 31. [in Ukrainian].
11. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 33. [in Ukrainian].
12. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 34. [in Ukrainian].
13. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 38. [in Ukrainian].
14. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 42. [in Ukrainian].
15. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 45. [in Ukrainian].
16. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 48. [in Ukrainian].
17. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 49. [in Ukrainian].
18. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 58. [in Ukrainian].
19. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 60. [in Ukrainian].
20. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 60a. [in Ukrainian].
21. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 61. [in Ukrainian].
22. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 62. [in Ukrainian].
23. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 64. [in Ukrainian].
24. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 65. [in Ukrainian].
25. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 66. [in Ukrainian].
26. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 67. [in Ukrainian].
27. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 68. [in Ukrainian].
28. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 69. [in Ukrainian].
29. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 70. [in Ukrainian].
30. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 71. [in Ukrainian].
31. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 73. [in Ukrainian].
32. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 74. [in Ukrainian].
33. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 76. [in Ukrainian].
34. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 78. [in Ukrainian].
35. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 80. [in Ukrainian].
36. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 83. [in Ukrainian].
37. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 90. [in Ukrainian].
38. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 100. [in Ukrainian].
39. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 101. [in Ukrainian].
40. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 130. [in Ukrainian].
41. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 38. Op. 1. Spr. 131. [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 02.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 29.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 26.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)